

Fonološki opis posavskega govora v Stržišču¹

Melita Zemljak

IZVLEČEK: Štajersko posavsko narečje je eno izmed manj raziskanih slovenskih narečij. Je prehodno narečje, saj se v njem prepletajo starejše dolenske in mlajše štajerske narečne značilnosti. V tem prispevku sta v obliki fonološkega opisa predstavljena glasoslovje in naglas govora vasi Stržišče z okolico, ki spada v posavski sevniško-krški govor. Zaradi obrobne lege in dnevnih migracij izkazuje stržiški govor celo nekaj značilnosti t. i. mešanih govorov. Stržiškemu govoru najbližja točka v mreži za SLA je Sevnica (Slovenski lingvistični atlas, točka 304), ki pa danes že kaže značilnosti mestne govorice.

ABSTRACT: The Štajersko dialect in Posavje is one of the least researched Slovenian dialects. It is considered as a transitional dialect because it combines older Dolenjsko and newer Štajersko dialectal features. In the form of a phonological description this article presents the phonology and the stress patterns of the local speech of the village of Stržišče and its surrounding area. This speech is a part of the Sevnica-Krško speech and because of its far-off position and daily migrations it even shows some features of the so-called mixed speeches. The nearest SLA point is Sevnica (Slovenian Linguistic Atlas, point 304), but this speech is already showing features of an urban speech.

0 Uvod

Štajersko posavsko narečje² spada med dialektološko manj raziskana narečja v Sloveniji. Ta prispevek bo skušal osvetliti glasoslovno in naglasno podobo govora vasi Stržišče (pri Sevnici), ki spada v njegov govor oz. podnarečje.

Stržišče leži v severovzhodnem delu občine Sevnica, ki je ena srednje velikih občin v Sloveniji. V hribovskih predelih občine so naselja razložena ali pa jih

¹ Članek kot poskus fonološkega opisa temelji na zbranem gradivu za diplomsko nalogo (mentorica red. prof. dr. Zinka Zorko) in na ugotovitvah, nastalih na osnovi nadaljnega zbiranja gradiva za magistrsko delo (mentorica doc. dr. Vera Smole) tudi na okoliškem območju.

² KARTA SLOVENSКИH NAREČIJ (1993: zemljevid).

sestavljajo številni, navadno gručasti zaselki. Vasi, ki jih vežejo skupno cerkveno in upravno življenje in posledično skupne govorne značilnosti, so: Čanje, Čanjska Gora, Lončarjev Dol, Podvrh, Vranje, Trnovec in Stržišče, ki obsega Spodnje in Zgornje Stržišče ter zaselke Breg, Komorivec in Loke. Za predstavitev govora sem izbrala glavnega informatorja iz zaselka Loke.³ Govor je še posebej zanimiv zato, ker se v njem prepletajo v glasoslovju prevladujoče dolenske, v naglasu pa štajerske narečne značilnosti.

1 Inventar

1.1 SAMOGLASNIKI

1.1.1 Dolgi samoglasniki

i:/i̯ *u:/u̯*
i̯e *u̯o*
e: *o:*
i̯e: *u̯o:*
e:i̯ *+ər*
a:

1.1.1.1 /i:/ in /u:/ imata prosti dvoglasniški različici /i̯/ in /u̯/.⁴

1.1.1.2 /i:/ ima na koncu besede in pred /h/ redko položajno različico [i̯:].

1.1.1.3 /u:/ in /u̯/ imata pred mehkonebniki pogosto položajno različico [ü:] oz. [ü̯], redko celo [i̯ü] ob mehkonebnikih, največ v notranjih zlogih.

1.1.1.4 [ä:] je neobvezna položajna različica dvoglasnika /e:i̯/ pred /h/. Je zelo širok samoglasnik e-jevske barve, zamolkel, proti koncu glasu izgovorno oslavljen.

1.1.1.5 /ər/ v dolgih zlogih je enofonemski dvoglasnik.

1.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

ə

1.1.3 Nenaglašeni samoglasniki

i *u*
ə
e (o)
a

³ Glavni informator je bil Ivan Kozmus, rojen leta 1936 na Lokah.

⁴ Pri starejših govorcih sta dvoglasnika /i̯/ ter /u̯/ še močno zastopana, pri mlajših pa se pod vplivom knjižnega jezika vse bolj nadomeščata z enoglasniškima /i:/ ter /u:/.

1.1.3.1 Zlogotvorni zvočniki so: /l/, /l̥/, /ɲ/, /ɲ̥/, [ŋ].

1.2 SOGLASNIKI

1.2.1 Zvočniki

[u]			<i>m</i>
v			
	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>j</i>			
	<i>ʃ</i>		[ŋ]

1.2.2 Nezvočniki

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>č</i>		<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>	

1.3 PROZODIJA

1.3.1 Naglas ni vezan na določeno mesto v besedah.

1.3.1.1 Naglašeni samoglasniki so lahko dolgi ali kratki (kvantitetna opozicija). Kratek je lahko le /ə/, ostali so podlegli štajerski tendenci podaljševanja. Nenaglašeni samoglasniki so lahko kratki.

1.3.2 Govor ne pozna tonemskega naglaševanja.

1.3.3 Iz povedanega sledi, da ima govor naglašeno dolžino in naglašeno kračino ('V:, 'V) ter nenaglašeno kračino (V).

2 Distribucija

2.1 SAMOGLASNIKI

2.1.1 Dolgi samoglasniki

2.1.1.1 Pred /j/ je možna le prosta različica /i:/ (*gəspu'di:ja/guspu'di:ja*, *ləži:ja*, *s'vi:je*, *t'ri:ja'tri:je*).

2.1.1.2 Pred /l̥/ sredi in na koncu besede se pojavlja redka položajna različica [j:] (*dəbj:ta*, *nə'dj:t*, *pərvu'lj:ta*, *ta'pj:t*, *'žj:ta*).

2.1.1.3 Manj pogosti različici fonemov /u:/ ali /u:ɥ/ sta [ü:] in [ü:ɥ], posamično pa celo [iü]. Pojavljajo se predvsem v notranjih zlogih (*d'rü:uk*, *'lū:šp*, *pə'sü:nj*, *pl'ačü:ujem*, *'pü:ustu*, *pu'nü:ujama*, *s'lü:žu*, *t'jü:de*, *t'ü:ut*, *u'dü:šü*, *znü:ucu*).

2.1.1.4 Dvoglasnik /i:ɛ/ se ne pojavlja v položaju pred /r/ – na tem mestu je izključno /i:/ (*'mi:ra*, *'vi:ra*, *z'vi:r*; *več'i:r*; *'pi:rje*).

2.1.1.5 Fonemi /i:ɛ/, /e:/, /i:ɛ/, /e:i/ imajo redko prosto različico [ɛ:], /u:ɔ/, /o:/, /u:ɔ/ pa [ɔ:] v besedah, prevzetih iz slovenskega knjižnega ali tujega jezika

(*dérɛktor*; 'ɛkstra, 'gɛp], 'xɛcal, k]ɛr; 'mɛtra (R ed.), *pr'ɛɕɕdnik*, *putrɛbŋ*, *rastɛ:gni*, *met* 'tɛ:m (M ed.) *na tɛrɛ:ni* (M ed.), 'tɛ:di, 'tɛ:ga, *trɛ:ba*, *udɛlɛ:nja* (R ed.), *ɥrɛ:čka*; *ɥ* 'Bɔki 'Kɔtarski (M ed.), 'bɔdnica, *ɛɛtɔ*; *doɥžnost*, *g'dɔr*, *xar'mɔnika*, 'jɔvo *na'nɔvo*, 'tɔx(k) 'lahko', 'pɔt'pu'ko: *ɥnik*, *prɛ'nɔsi*, *pr'ɛrɔ:ki* (I mn.), *s pr'ikɔ:lici* (O ed.), 'rɔ:dna, 'rɔ:jstne (T mn.), *sp'lɔ:x*, *spu'sɔ:bŋ*, *s'trɔ:ju* (R mn.), *s'vɔ:je*, *š'tɔ:pal*, *telefɔ:n*, *z vodo'vɔ:dni* (O ed.)).

- 2.1.1.6 Iz prvotne položajne različice dvoglasnika /eɪ/ pred /j/, /ʌ/ in [ɥ] je /e:/ postal fonem ('*ce:nti'me:tru* (R mn.), '*ce:ɥ*, '*ɕe:ɥlu* (R mn.), '*de:jte*, '*fe:jst*, '*fre:j*, '*xte:ɥ*, '*je:mu* 'imel', '*ke:j*, '*me:l*, '*me:ɥ* 'imel', *nɛp're:j*, *p're:muk*, *pug'le:j*, '*se:det*, '*se:j* (členek), *zɛ'me:ju*, *z'de:ɫ*, '*ze:j*).
- 2.1.1.7 Iz prvotne položajne različice je v govoru zelo redki /o:/ po novejših podaljšavah, naglasnih premikih in s prevzemanjem novih besed postal fonem ('*do:ns*, *ud d'vo:jčku* (R mn.), '*go:r*; '*jo:*, '*to:xk* 'lahko', '*no:*, '*o:je:j*, '*po:* 'potem', '*s'ko:ču*, *ɥ'so:bi* (M ed.), '*s'vo:ja*, '*šo:ɥ*).
- 2.1.1.8 /jɛ/ na začetku besede neposredno za /j/ ni možen. Tu se /j/ in /j/ zlijeta v /j/ ('*je:sk* 'jezik').
- 2.1.1.9 /ɥo/ v položaju za /v/ ni možen. Tu se z njim zlije ('*ɥoda* 'voda', '*ɥole* 'vole' (T mn.), *pu* 's'ɥoji (M ed.), *za* '*ɥoglam* (O ed.), '*ɥozu* 'vozil').
- 2.1.1.10 /eɪ/ pred /ʌ/ ima neobvezno položajno različico [ä:] ('*ɕä:ta*, '*dä:tɛ*, '*mä:ta* 'imela', '*pɛrlɛ:tä:ta*, '*pɛ'žvqä:ta* 'preživela', '*zdä:t* 'zdelo').
- 2.1.1.11 /ɛr/ je možen samo v položaju med soglasnikoma (*pu* 'čami, *pu* 'dɛru (T mn.) 'po drva', '*kɛmɕa*, '*pɛrstan*, *ta* 'pɛnu, '*pɛišu* 'prišel', '*tɛrta*, '*ɥmɛnu*, '*Žigɛršk* 'Vɛrx 'Žigarski Vrh').
- 2.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki
- 2.1.2.1 Kratki naglašeni samoglasniki so zaradi (štajerske) težnje po podaljševanju kratkih zadnjih ali edinih besednih zlogov zelo redki. Še najpogostejši je /ə/, možen tudi v nezadnjih besednih zlogih, drugi se pojavljajo večinoma kot redke proste različice dolgih samoglasnikov ('*ɛna* 'ena', '*ɛnix*, *ɛŋkrɛt*, '*jə* 'ja', '*jɛs/jɛst* 'jaz', '*jɛt* 'iti', '*kɛr*, '*kɛšŋ* 'kakšen', '*mɛnde* 'menda', '*mɛslɛm* 'mislim', '*m'lɛt* 'mladi', '*nɛɕ*, '*nɛs* 'nas', '*p'rɛɕ*, '*sɛvɛde*, '*tɛkrɛt*, '*tɛst* 'tisto', '*vɛlk* 'veliki', '*zɛɕneš* 'začneš', '*zɛle* 'sedajle', '*zɛrɛt* 'zaradi', '*žə* 'že').
- 2.1.3 Nenaglašeni samoglasniki
- 2.1.3.1 Vzglasni /i/ se lahko premenjuje z /j/ ('*mi:ɛj*'*miɛ*).
- 2.1.3.2 V vzglasju se /u/ lahko premenjuje z /ɥ/ (*ɥ* '*ɥma:r* 'v omari', '*ud'ɥušu*/*ɥd'ɥušu* 'udušil', '*u'mɛrta*/*ɥmɛrta*, '*ɥriɕtu*, '*ɥs'l'u:ɥe* (T mn.)).
- 2.1.3.3 V vzglasju se /e/ rad reducira v polglasnik (*ɛŋkrɛt*/*ɛŋkrɛt* 'enkrat').
- 2.1.3.4 Glede distribucije /o/, pa tudi /u/ in /a/, je potrebno poudariti, da je obravnavani govor ne samo prehodni, ampak mešan.⁵ Prisotni so tako pojavi

⁵ Prim. npr. Smole (1997: 283): »Mešani govor tudi nastane na/ob meji dveh narečij, vendar pri njem ne moremo govoriti o sistemski trdnosti. V njem se mešajo prvine obeh sosednjih narečij v tem smislu, da imamo za istovrstne jezikovne pojave nepredvidljive dvojnice. So posledica novejših narečne interference oz. trenutnega mešanja prebivalstva sosednjih narečnih območij.«

vzhodnodolenjskega položajnega akanja in ukanja⁶ (*da'ma.*, *z b'ra:tam*, *x u'ja:kam*; *bu'la:n*, *xu'dri:l*, *ma'le:ŋkust*) kot štajerskega pretežnega ukanja ne glede na soglasniško soseščino⁷ (*u'čičeta*, *u'ku:ɔl*, *glu'buoka*) z vmesno, bolj knjižno stopnjo, tj. odsotnostjo obeh pojavov oz. z ohranjenim /o/ (*pu o'čičeti* (M ed.), *o'ku:l* 'okoli', *otruc*, *gospu:di* (I mn.), *ma'le:ŋkust*, *spra:ɫəmo*).

- 2.1.3.5 /a/ se pogosteje rahlo reducira v [a] (*də'ma.*, *nd'při:šu*; *'a:mpak*, *'nu:tar*; *'ca:jta*, *prəš'ičə*).
- 2.1.3.6 /ə/ v razmerju do drugih samoglasnikov ne izkazuje systemske trdnosti, saj se lahko pojavlja tudi kot fakultativna različica katerega koli nenačlenega samoglasnika – zlasti ob zvočnikih in zobnikih (*əŋkrjet* 'enkrat'; *cəmp'ro:uje* 'ostrešje', *də'ma.*, *də'ži:ne* (I mn.), *gə'tmo:uje*, *xə'ta:rju* 'hektarjev', *lə'ku:u*, *mə'nu:t*; *'dä:ta*, *dru:ugan*, *'duobə*; *'xi:ta* 'hitro', *'ku:kə* 'kakor'; *kne'ti:jə* (I ed.)).
- 2.1.3.7 /j/, /j̥/, /ŋ/, /ŋ̥/, [ŋ] ne nastopajo ob samoglasnikih. Primerov za zlogotvorni /r/ ni najti, obstaja samo zveza /ə/ + /r/.

2.2 SOGLASNIKI

2.2.1 Zvočniki

- 2.2.1.1 /l/ se izgovarja pred nesprendjimi samoglasniki, najpogosteje pred /a/, /a:/ in v besednem izglasju po onemitvi zadnjega samoglasnika. Zelo pogosto je rabljen le še pri starejših govorcih (*ə'ma:t ab'de:tane*, *ab'de:ta:une*, *b'tu:* 'biló', *də'ža:t*, *'dä:ta* 'delati', *g'to:u* 'glav', *'la:ži* 'lažje', *'mä:ta* 'imela', *ta m'ta:t*, *pre'ma:t*, *ru'na:t* 'ravnali', *zə'pa:t*, *na ž'a:ta:st*).

2.2.2 Nezvočniki

- 2.2.2.1 Za zveneče nezvočnike⁸ velja prilikovanje po zvenečnosti kot v knjižnem jeziku: pred premorom in pred nezvenečimi nezvočniki izgubijo zven (*'puɔc* 'pobec'; *'tu:t* 'tudi'; *'do:uk* 'dolg'; *'sku:us* 'skozi'; *'zluošte* 'zložitje').
- 2.2.2.2 Nezveneči nezvočniki so mestoma pridobili zvenečnost pred zvenečimi nezvočniki sledeče besede ali redko pred samoglasnikom iste besede.⁹
- 2.2.2.3 V primarnih in sekundarnih skupinah /t/, /d/ je prišlo do redukcije /l/-ja (*'buola* 'bodla', *'je:ta* 'jedla', *'kri:l* 'krilo', *'pa:la* 'padla').
- 2.2.2.4 V predložnih zvezah oz. v besedah z dvema enakima¹⁰ zaporednima soglasnikoma se v izgovoru največkrat podvajata (*'dru:ugga* 'drugega', *'ta:gga* 'takega', *u s 'sa:bi* 's seboj'), mestoma je čutiti tudi zlitje v en sam podaljšan glas.

⁶ F. Novak (1981: 139–145), V. Smole (1997: 281–288).

⁷ J. Toporišič (1981: 147–156), M. Orožen (1981: 157–163).

⁸ Sem so vštet tudi vsi zveneči nezvočniki, ki so prišli v tak položaj po moderni vokalni redukciji.

⁹ Primere glej pri 3.2.2.

¹⁰ Tudi izenačenima po vokalni redukciji in posledični asimilaciji.

2.3 PROZODIJA

- 2.3.1 Prevladujejo dolgi naglašeni samoglasniki.
 2.3.2 Kratki naglašeni samoglasniki kažejo močno (štajersko) tendenco daljšanja.
 2.3.2.1 Kratki naglašeni samoglasnik se pojavlja večinoma v zadnjem ali edinem besednem zlogu, po naglasnem umiku mestoma še v nezadnjem.
 2.3.3 Več naglasov imajo lahko zložene in sestavljene besede ter sklopi.

3 Izvor**3.1 SAMOGLASNIKI****3.1.1 Dolgi samoglasniki**

- i:/iĵ* ← stalno dolgega *i* ('lĵst, s'vi:ja, 'zĵma, 'zi:t/zĵt);
 ← staroakutiranega *i* v nezadnjem besednem zlogu ('xi:ša/'xiĵša, 'lĵpa, p'ti:či/p'tĵči, 'rĵba, 'zĵla);
 ← kratkega naglašenega *i* ('miš, 'ni:t/nĵt, p'tĵč, 'siĵt);
 ← dolgih in staroakutiranih *ě* ter dolgih *e* pred *r* ('mi:ra, 'vi:ra, z'vi:r, v'či:r);
 ← v izposojenkah ('mi:rkal, š'vi:rcat);
 ← *j* (< *n*) + *i*: ('i:va/'ĵva 'njiva').
u:/uū ← stalno dolgega *u* ('lu:bje/luūbje, 'lu:uč, 'lu:uū, o'lu:uūk);
 ← staroakutiranega *u* v nezadnjem besednem zlogu ('kru:ūxa (R ed.), 'ku:ūpa (R ed.));
 ← kratko naglašenega *u* ('abu:ūt, 'ču:ūt, kru:x/'kru:ūx, 'ku:p/'ku:ūp, s'ku:p/'sku:ūp, tju:/tju:ū, tju:le/'tju:ūle);
 ← dolgega cirkumflektiranega *o* ('bu:k/'bu:ūk 'bog',¹¹ gus'pu:t/'gus'pu:ūt 'gospod',¹² 'nu:ūč 'noč', me'su:ū 'meso', 'mu:ūč 'moč', 'ru:ūk 'rog' s'xu:ū 'suho').
iĕ ← stalno dolgega *ĕ* ('gliĕdam, i'miĕ, piĕt, 'piĕtk, piĕst, p'liĕšem, p'riĕdem, s'piĕt, 'viĕžem, 'ziĕbe, ž'ā'biĕ);
 ← staroakutiranega *ĕ* v nezadnjem besednem zlogu ('diĕt]la, k'liĕču, puk'liĕkpt);
 ← dolgega cirkumflektiranega *e* ('čr'viĕša (R ed.), dr'evĕša (R ed.), 'liĕt, 'miĕt, pa'piĕu, piĕč);
 ← novoakutiranega *e* v nezadnjem besednem zlogu ('kmiĕta (R ed.), 'miĕčem, piĕku, 'riĕku, 'ziĕle, 'ziĕnska).
uō ← stalno dolgega *o* ('dru:ōt, 'gu:ōc, gu'ūōp, klu:ōp, kru:ōk, 'mu:ōdā, 'mu:ōš,¹³ p'ru:ōt, 'pu:ōt, 'ru:ōp, 'su:ōt, ut'ru:ōbi);
 ← staroakutiranega *o* v zadnjem besednem zlogu ('du:ōga, 'gu:ōba, 'ku:ōča, 'tu:ōča);

¹¹ Tudi 'bu:ōk.¹² Tudi gus'pu:ōt.¹³ Tudi 'mu:š ali 'mu:š.

- ← kratkega *o* (*mu'gu:ɔ̃*);
- ← nenaglašena *o* (ki je v govoru naglašen po naliki na osnovno obliko: *'zu:ɔ̃bi* (I mn.) po *'zu:ɔ̃p*);
- ← novoakutiranega *o* v nezadnjem besednem zlogu (*'du:ɔ̃ta*, *'xu:ɔ̃ja*, *'nu:ɔ̃sɪŋ*, *'nu:ɔ̃ša*, *p'ru:ɔ̃sɪŋ*, *s'ku:ɔ̃da*, *'vu:ɔ̃ta*);
- ← dolgega cirkumfektiranega *o* v položaju pred /j/ (*g'nu:ɔ̃j*, *t'u:ɔ̃j*).
- e:* ← stalno dolgega *ě* in staroakutiranega *ě* v nezadnjem besednem zlogu v položaju pred /j/, /l/ in /ɥ/ (*'ce:ɥ*, *'če:ɥlu* (R mn.), *'de:laɫ*, *'je:l*, *'me:l*, *nəp're:j*, *z'de:f*);
- ← podaljšanega ali po naliki dolgega prej kratkega naglašena *e*, *ě* in *a* (po preglasu) v enakem položaju (*pug'le:j*, *ɥse:;*, *x'te:ɥ*, *'me:ɥ*, *'se:m* (prislov); *'de:j(te)*, *'ke:j*, *'se:j*, *'ze:j* 'zdaj');
- ← v izposojenkah in knjižnih besedah (*de're:ktɔ̃ca*, *'fe:jst*, *fre:j*, *nəpode'že:lju* (M ed.), *p're:muk*, *te're:n*);
- ← v posameznih primerih po umiku naglasa (*'e:dɳ*, *'je:mu* 'imel', *'se:det* 'sedeti', *'te:di* 'tedaj').
- o:* ← dolgega *ɫ* skupaj z /ɥ/ (*'bo:ɥxa*, *'čo:ɥn*, *'do:ɥk* 'dolg' (samostalnik), *'do:ɥbem*, *'ko:ɥnem*, *'mo:ɥzem*, *'po:ɥnem* 'polnim', *'to:ɥčem*, *'vo:ɥk*, *'žo:ɥna*);
- ← staroakutiranega *ɫ* (*'do:ɥga* 'dolga' (pridevnik), *'po:ɥxi* (I mn.), *'po:ɥna*, *'vo:ɥna*);
- ← *ɫ* skupaj z /ɥ/ pod kratkim naglasom (*'do:ɥk* 'dolg' (pridevnik), *'mo:ɥst*, *'po:ɥx*, *'po:ɥn*, *'to:ɥčt*);
- ← umičnonaglašena *ɫ* (*'do:ɥžɳ* 'dolžán', *'so:ɥze*);
- ← *o* in *a* različnega izvora v položaju pred istozložnim /ɥ/ (< *ɥ*, *ɫ*) (*cəmp'ro:ɥje*, *č'fo:ɥk*, *du'mo:ɥ*, *'no:ɥ*, *'po:ɥ*, *s'po:ɥnem*; *čep'ro:ɥ*, *g'fo:ɥ* (R mn.), *p'ro:ɥ*).
- je:* ← *e*, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'čjeɫ*, *'rječ'em*, *'rjeɫla*, *s'pjeɫla*, *'tjeɫa*, *'žjeɫa*);
- ← *ě*, ki je prišel pod naglas po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*g'rjeɫa*,¹⁴ *klječ'u*,¹⁵ *'mjexka*, *'pjeɫa*, *'tješka*);
- ← *ě*, ki je prišel pod naglas po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*brjeɫe*, *'vježa*, *vrjeɫe*, *žrjeɫ*);
- ← novoakutiranega *e* in *ə* v zadnjem besednem zlogu (*kmjeɫ*,¹⁶ *'njeɫ*, *p'ljeɫ*, *žrjeɫ*; *'pjes*, *'tješ(č)*, *'vjes*);
- ← kratko naglašena *ě* in *ě* v zadnjem besednem zlogu (*'vječ*, *'zjeɫ*, *'sjeɫ*);
- ← *ə*, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'čjebɔ̃*, *'mjegla*, *'pjeɫu*, *s'tjebɔ̃*);
- ← včasih iz kratko naglašena *a* v položaju za *r* (*brjeɫ* 'brat', *əŋkrjeɫ* 'enkrat').

¹⁴ Tudi še regularni refleks za *ě*: *g'rjeɫa*.

¹⁵ Starejši govorniki še vedno uporabljajo regularni refleks za *ě*: *klječ'u*.

¹⁶ Uporablja se tudi *kmjeɫ*, kar je nalično po stranskih oblikah (*kmjeɫa* ...).

- uo:* ← *o*, ki je prišel pod naglas s končnega kratkega zloga (*at'ruoka* (T ed.), *'guora*, *'kuopat*, *'nuoga*, *pu'nuoč*, *'puod*, *'uokn*, *'uotrak*, *za 'uoglam* (O ed.), *'kuotu*, *'kuoza*, *'kuonc*, *'luonc*, *'uosa*);
- ← *o* po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'muoški*, *'muotn*, *'vuogu*, *'ruoka*,¹⁷ *'tuožba*, *'suodba*);
- ← novoakutiranega *o* v zadnjem besednem zlogu (*'čuoč*, *kr'uoč*, *'kuoš*, *'kuoj*, *'puot*, *š'kuoč*, *š'ruoč*).
- ej:* ← stalno dolgega *ě* (*be'se:ida*, *g're:ix*, *'le:ip*, *'le:š*, *'le:iti* (I mn.), *'me:šti* (I mn.), *m'le:ik*, *s'me:ix*, *s've:iča*, *tre:ixbux*, *z've:izda*, *m'le:it*, *p'le:it*, *um're:it*);
- ← staroakutiranega *ě* v nezadnjem besednem zlogu (*b're:iza*, *'ce:šta*, *ku'le:in*, *'le:it* (I ed.), *'me:št* (I ed.), *ne've:šta*, *pe:ina*, *pu'le:in* (I ed.), *pu've:idat*, *'re:izat*).
- a:* ← stalno dolgega *a* (*'a:pp*, *b'ra:da*, *d'va:*, *g'la:va*, *g'ra:t*, *x'ra:st*, *k'ra:l*, *ku'va:č*, *l'dga:t*, *m'la:j*, *p'ra:x*, *tra:va*, *u'ra:t* 'vrat');
- ← staroakutiranega *a* v nezadnjem besednem zlogu (*b'ra:ta* (R ed.), *k'ra:va*, *'ma:ti/ma:t*);
- ← kratko naglašenege *a* (*b'ra:t*, *'fa:nt*, *'ga:t*, *'na:s*);
- ← cirkumfektiranega *a* (*'ča:st*, *'da:n*, *'ta:n*, *'ta:š*, *'ma:x*, *'va:s*);
- ← zgodaj podaljšanega *a* (*ut'ta:u* (R mn.));
- ← novoakutiranega *a* v nezadnjem besednem zlogu (*'ga:ne*, *'ma:ša*, *pa'ma:kne*, *'pa:jsji*, *'pa:xne*, *u'sa:xne*, *'va:šk*).
- 3.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki
- ə* ← različnih kratko in umičnonaglašanih samoglasnikov; pogosto kot dvojnična oblika različnim dolgim samoglasnikom (*'nəč/ 'ne:č*; *ənk'rat/ənk'a/ənk'rjet* 'enkrat', *'kašə* 'kakšen', *m'la* 'mlad'; *'ənix/e:nix* 'enih', *'mənde* 'menda', *səvəde/səve:ide* 'seveda', *'vəlk* 'veliko').
- 3.1.3 Nenaglašeni samoglasniki
- i* ← nenaglašenege *i* (*ci'ga:n*, *x'i'ti:u* 'hitel', *iss'ta:rafa*, *t'iš'ič*, *zi'da:r*, *u'tru:əbi*);
- ← izglasnih *-aj*, *-oj*, *-ej*, *-je* (*u'či:ri*, *z'ju:tri*; *z'ma:ni*; *'je:špri* 'ješ-prenj'; *b'ra:ti* (I mn.)).
- u* ← nenaglašenege *u* (*ču'da:k*, *du's'ič*, *'pa:zduxa*, *su's'ič*, *tre:ixbux*);
- ← nenaglašenege *o* in *o* (po ukanju) (*du'r'ičše*, *'fa:jmuštə*, *gu'lu:əp*, *gus'pa:*, *xu'd'ič*, *'ja:guda*, *ku'r'ič*, *ku'r'ič*, *pudi'ja:š*, *pu'ma:gat*, *pu'tič*, *'sa:mu*);
- ← *au*, *ou/əu* (*dš'a:ku*, *g'li:ədu*, *'jišsku*, *ru'na:t*; *'ce:nti'me:tru*, *'cičmp'ru*, *'fa:ntu*, *Za'bu:kuje*, *'če:ulu*, *'dričnarju*);
- ← izglasnega *-eč* (*'djebu*);
- ← izglasnega *-eč* (*'ličtu* 'letel', *'čičpu* 'čepel', *z'bu:əlu* 'zbolel');

¹⁷ Zlasti pri starejših govorcih je še prisoten regularni refleks za nosni *o* /*uo*: *'ruoka*.

- ← izglasnega -*ǣ* (*'je:mu 'imel', pǣ'ničsu, 'pjeku 'pekèl', 'pǣšu, 'ričku 'rekel', ukra:du*);
- ← izglasnega -*i* (*dǣku:upu, 'du:ubu, 'xuo:du, 'xva:lu, kta:tu*).
- e ← nenaglaščenega *ě* (*ce'diǣt, čre'pi:ja, le'nɔ:oba, le'si:en, le's'nička, le'vičja, ple'ničja, re's'ničja, se'nu:u, sme'ja:t se, te'lɔ:u, te's'tu:u, zgre's'iǣt; 'su:ǣset, 'uorex, 'viǣdet*);
- ← nenaglaščenega *e* (*be'se:ida, le'tiǣ* (glagol), *te'li:ča* (R ed.), *ve'si:ča, ze'ljen; 'njesem, 'njesema; 'mu:orje, 'nje:se, 'pječe, 'pu:ule, 'riječe, 'tječe*);
- ← nenaglaščenega *ę* (*klě'čij* (3. os. ed.), *pe's'tij* (I mn.), *'ja:strep, 'pa:met; 'fa:nte, 'miže, 'tjele, 'žje:ne* (I mn.));
- ← nenaglaščenega *i* (*de're:kt, de're:ktarca, 'xuo:det, m'la:tet, s 'triǣstem, u'viččex, z 'za:dnem*);
- ← posamično iz nenaglaščenega *a* (*'mǣnde, 'mu:ore*);
- ← posamično iz nenaglaščenega *u* (*spe's'ti:jo*).
- o ← nenaglaščenega *o* in *ɔ* v primerih, ko ni prišlo do akanja ali ukanja, najpogosteje pa pri glagolu 3. os. mn. pret. (*o'beǣtal, ot'slu:ǣž, so, upros'ti:l; otrɔ:oc, so'se:ida*).
- a ← nenaglaščenega *a* (*ga, g'li:čdal, 'niǣgdar, tre:ǣba*)
- ← nenaglaščenega *o* in *ɔ* po akanju (*ad, ad'la:gaj, z b'ra:tam, ab'dǣ:tane, na Gra:čka 'gu:ora*);
- ← nenaglaščenega *e* (*an'krǣ*).
- ǝ ← nenaglaščenega *ę* (najpogosteje ob zvočniku ali zobniku) (*klě'čij* (R mn.), *pǣ's'tij* (R mn.));
- ← nenaglaščenega *e* (v enakem položaju) (*bǣda:ke, š'ti:rdasat, 'duobǣ, kmǣti:ja, prevǣliǣkrǣ*);
- ← nenaglaščenega *a* (v enakem položaju) (*nǣri:ču, punǣ'je:n, rǣ're:idu* (R mn.), *stvǣrij* (R mn.), *tǣkra:t, za'spa:t*);
- ← nenaglaščenega *i* (v enakem položaju) (*čǣmp'ro:uje, 'xuo:da, pǣ'ti:čku, mǣnu:t* (R mn.), *s 'pǣvǣm*);
- ← nenaglaščenega *o* (v enakem položaju) (*dǣkli:r, dǣku:upu, de're:ktarca, nǣbjenix* (R mn.), *tra:xtǣji*);
- ← nenaglaščenega *u* (v enakem položaju) (*da'žije* (I mn.), *da'ga:č, sǣxu:u, š'tǣdi:ru*).

3.2 SOGLASNIKI

3.2.1 Zvočniki

Zvočniki /j, l, ɫ, m, n, r, v/ in [ɲ, ɰ] so nastali iz enakih glasov kot v izhodiščnem splošnoslovenskem sistemu,¹⁸ poleg tega pa še:

- ɰ ← posamično iz *v* med dvema samoglasnikoma (*pu'ue:ǣdat 'povedati' zǣue:ǣdu se 'zavedal se'*).
- j ← *ń* (*'jiǣva*¹⁹ 'njiva', *'ku:oj, 'ku:oja 'konja, ku're:je 'korenje, ku'sta:ja 'kostanja, s'vi:ja 'svinja'*);

¹⁸ T. Logar (1981: 29–33).

¹⁹ Tudi z enoglasniškim /i:/: *'ji:va* in *'i:va*.

- ← v posameznih primerih kot prehodni *j* (*g'ru:jzdeki*, *g'ru:ǝzje*, *'pu:ǝsla*);
- ← v posameznih primerih kot protetični *j* (*'jǝ'iti*, *'jǝsku* 'iskal').
- l* ← *l* (*klu:ǝč*, *kra:l*, *sti:ǝle*, *'vu:ǝla*, *'če:ǝli*, *'ka:pla*, *tru:ǝbla*, *'zjemla*);
- ← prvotnih skupin *-tl-*, *-dl-* (*kri:l* 'krilo', *'ši:l* 'šilo', *u'mǝel* 'ome-lo');
- ← skupine *-tl-*, *-dl-* v opisnem deležniku moškega in ženskega spola (*'bu:ǝla*, *'bu:ǝu* 'bodla, bodel', *c'vǝla*, *c'vǝu* 'cvetela, cvetel', *'je:la*, *'je:u* 'jedla, jedel', *'pa:la*, *'po:u* 'padla, padel', *p'lǝla*, *p'lǝu* 'pletla, pletel').
- l* ← *l* pred zadnjimi samoglasniki²⁰ in na besednem izglasju (*zdǝ:l* 'zdelo', *regu'li:rǝla*, *štu:u*, *'fo:x*, *g'lo:u*).
- n* ← včasih iz *n* v vzglasju in pred soglasnikom (*ž'ni:m*, *'kuonski*).
- r* ← *r* skupaj z *ǝ* (*dǝ'za:l*, *ǝtmo:uǝe*, *pǝtvi:č*).

3.2.2 Nezvočniki

Nastali so iz enakih glasov kot v izhodiščnem fonološkem sistemu, poleg tega pa še:

- g* ← *d* pred *n* (*g'na:r*);
- ← *d* pred *l* (*g'le:ǝtu*).
- k* ← *t* pred *l* (*k'la:ču*);
- ← *tǝ* (*'ke:ǝdǝ*, *kje:*, *tri:ǝkič*).
- x* ← *k*, *g* pred *t*, *k*, *m* (*'mǝexki*, *'nuox*; *'du:ǝxtǝ*, *tra:xtǝ*; *x'ma:l*);
- ← *g* posamezno v izglasju v besedi bog (*'bu:ǝx*).
- š* ← *s* po asimilaciji (*š'ča:som* 'sčasoma');
- ← *šč* (*'jǝše*, *'gu:ǝša*, *'tǝšč*).
- ž* ← *z* pred orodnikom zaimka 'on' (*ž'ju:ǝ* 'z njo', *ž'ni:m* 'z njim').

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih nezvočnikov po prilikovanju sledečim zvenečim nezvočnikom, nezveneči nezvočniki pa bodisi iz sledečih nezvenečih nezvočnikov ali pred premorom. Isto velja tudi za nezvočnike, ki so v ta položaj prišli po redukcijah.²¹

Nezveneči nezvočniki so v nekaterih primerih pridobili zvenečnost pred zvenečimi nezvočniki sledeče besede (*'ku:ǝg bi* 'kako bi', *'tu:ǝd z vodo'vǝ:dni s'ku:ǝpno-sti* 'tudi z vodovodno skupnostjo', *ǝse: ǝkǝǝb zǝ'pa:l* 'vse skupaj zaspalo', *d'va:jzd g'lo:u* 'dvajset glav') ali redko pred samoglasnikom iste besede (*tǝgu:* 'tako').

3.3 PROZODIJA

3.3.1 Naglasno mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami: naglašena sta *e* in *o*, ki sta bila prej pred naglašeni kratkimi zlogi (*'ku:ǝsa*, *'sǝestra*); naglašen je prednaglasni polglasnik (*'mǝǝgla*); naglašeni so vsi samoglasniki pred prvotnimi kratkimi zadnjimi zlogi (*'ci:gan*, *'dǝǝkle*, *'uotǝk*).

²⁰ Dosledneje pri starejši generaciji.

²¹ Primere glej pri 2.2.2.1.

- 3.3.2 Kolikost je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami: dolgi samoglasniki, ki so bili kratki naglašeni v nezadnjih zlogih, so se podaljšali (*dǎ:tu*, *'ja:guda*, *kra:va*, *ǫza:mem*); dolgi so tudi samoglasniki, ki so prišli pod naglas po premiku naglasa s končnega kratkega zloga po t. i. sekundarnem premiku (*č'lo:uk*, *r'uoosa*, *'žjēna*, *'mjēgla*); večinoma so dolgi samoglasniki v zadnjih ali edinih besednih zlogih (*b'ra:t*, *kmi:čt/kmjet*, *kru:x/kru:ux*, *'ku:p'/ku:up*, *'mišš*, *'si:t*).
- 3.3.3 Tonemskih nasprotij ni.

4 ONEMITVE

4.1 SAMOGLASNIKI

- 4.1.1 Onemevajo predvsem samoglasniki *i*, *ě* in *o* ter *əv* položaju ob zvočnikih in v izglasju.
- 4.1.1.1 Prednaglasni *i* onemi v položaju ob zvočniku, v predponi *iz-* in v nekaterih besedah v vzglasju (*b'tu*: 'bilo', *š'ruok* 'širok', *žvija* 'živina'; *sp'la:ču* 'izplačal'; *mǎ:ta* 'imela', *'ma:ja* 'imajo'). – Ponaglasni *i* onemi v priponi *-i-* glagolov IV. glagolske vrste v nedoločniku, kadar se koren končuje na zvočnik, ali za pripornikom (*b'ra:nt*, *d'ra:št* 'drážiti', *x'va:lt*, *'kju:pt* 'kupiti', *'mi:rt* 'meriti', *u'miššjt* 'umisliti se', *u'pa:st* 'opaziti') ter v nedoločniku v priponi *-ni-* II. glagolske vrste (*d'vi:gǫt*, *'ri:nt*, *spu'ta:kǫt*, *ǫsa:xǫt*, *z'məzǫt*). Onemi tudi *-i-* v priponah *-ica*, *-(i)čina*, *-ijan*, *-nica*, *-nik* (*ba:pca*, *'ju:žna* 'južina', *'ri:čjēna*, *š'ma:rǫca*, *'zi:čjēk*). – Izglasni *i* onemi v D in M ed. samostalniki I. ženske sklanjatve (*'nu:ok*, *pə'nu:ok*; *'vuo:da*, *u'vuo:t*; *š'ta:l*, *u'š'ta:l*; *u'šu:l*) in v M II. ženske sklanjatve (*pu'pa:met* 'po pame-ti'). Končni *i* onemi še v D in M ed. zaimkov (*'mjēn*, *pə'mjēn*; *'tjēp*, *pə'tjēp*), v določni obliki pridevnikov (*ta m'la:t*, *ta p'ričjē*), v vrstilnem števniku (*ta tričk* 'tretji') ter v prislovih (*d'ku:l* 'okoli', *pu'dni:čjē* 'podnevi', *pu'nuoč* 'ponoči').
- 4.1.1.2 Nenaglašeni *ě* onemi ob zvočniku in v pridevniški končnici *-ěga* (*č'lo:uk*, *s'ja:t* 'sejati', *s'ki:ra* 'sekira', *'vej:da* 'vedela'; *d'ru:ugga*/*d'ru:uzga*, *nag'ra:dǫga*, *'ta:gga*/*'ta:zga*, *v'šuo:ga*).
- 4.1.1.3 Onemevanje prednaglasnega *o* je redko (*x'te:u* 'hotel'), v izglasju pa pogosto (*č'ijšt* 'čisto', *'kuončǫ* 'končno', *'le:jt* 'leto', *'me:jst* 'mesto', *pre'ma:t* 'premalo', *pu'tre:bǫ* 'potrebno', *'trijst* 'tisto', *tški:jst* 'takisto', *'tu:lk* 'toliko').
- 4.1.1.4 Onemel je tudi polglasnik v priponah *-əc* in *-ək* zadnjem besednem zlogu (*x'le:pc*, *x'la:pc*, *'kuonc*, *'kuosc*, *'pe:jšk*, *'pi:čtk*, *'tuork*).
- 4.1.1.5 Onemitev *e/ě* je redka (*g'na:r*, *nə'je:n*).

4.2 SOGLASNIKI

- 4.2.1 Zvočniki
- 4.2.1.1 /j/ (< *n*) pred naglašanim ali nenaglašanim *i* onemi (se z njim zlije) v vzglasju in izglasju (*'i:va'*/*i'jva*, *'uo:gi* 'ogjenj', *'kuosti* 'kostanj').

- 4.2.1.2 V primerniku in presežniku se /j/ pogosto zlije z nenaglašenim *i* ('*ta:ži/fo:ži*, '*vi:šji*, '*vi:čji*; '*na:r'vi:čji*).
- 4.2.1.3 V skupini *črě-*, *žrě-* je /r/ ohranjen le v posameznih primerih (*č'rejda*, *č'rejšja*, *č'repi:ja*, *ž'rebič*), drugje je /r/ onemel (*žjebu*, '*če:u*l).
- 4.2.1.4 /r/ je onemel v posameznih besedah (*pa:rkα* 'parkrat').
- 4.2.1.5 /l/ je onemel v posameznih primerih (*mi:səm/mi:sim* 'mislim').
- 4.2.1.6 /v/ se zlije s sledečim /u/ oz. /u:/ in /uo/ oz. /o:/ (*du'rriše* 'dvorišče', *x uja:kam*, '*su:j* 'svoj', '*u:s* 'voz', '*u:zi:čki* 'vozički'; '*uo:zu*, '*uoda*).
- 4.2.1.7 /n/ je onemel v posameznih primerih (*pu'si:čbi* 'posebni').
- 4.2.2 Nezvočniki
- 4.2.2.1 V skupini *pt-* onemi /p/ ('*te:č* 'ptič', '*tijči* 'ptiči').
- 4.2.2.2 V prvotnih skupinah *tl*, *dl* je /t, d/ onemel (*kri:l*, '*vi:le*, '*sa:t*, '*ši:l*, '*vi:lce*, '*le:ju* 'dleto'), enako tudi v preteklem deležniku glagolov s korenem na /d, t/ (*pa:u*, '*pa:ta*, '*b'uo:u*, '*b'uo:ta*, '*p'lje:u*, '*p'lje:ta*) in glagola 'jesti' ('*je:u*, '*je:ta*) ter po onemitvi *e* v samostalniku 'postelja' (*pu:qsla*).
- 4.2.2.3 /d/ je onemel v posameznih primerih (*ze:j* 'zdaj'), tako tudi /t/ ('*tijš* 'tisto').
- 4.2.2.4 /č/ je onemel v skupini *šč* (*ri:eušna*, '*šetijne*, '*tješ*).
- 4.2.2.5 /k/ je onemel v posameznih besedah ('*ka:šne*, '*ka:šna*, '*fo:x* 'lahko').

5 NAREČNO BESEDILO

Če ti prašič na kolinah pobegne ...

'*Ja:*, je *b'lu:u* *u:se*: '*su:orte* ...*ə*... *Ku smo se sp'ra: u*l'*tu:t*'*ka:m* *kla:t*, *pa sa b'lij* '*tu:t*'*ta:k* *gusp'u:da:rji* *ən* '*ma:t*'*fa: u*last, '*nje*: *Sa* *ən* '*ma:t*' *pə'si:čja* *rəzd'ra:žl* ...*ə*... *pa* *če se* '*ne:ši* *p'ra:* *u*'*ca:jt* *pu'bi:ru*, *je* '*tu:u*t *pu'ka:du* *p'rješč*, '*nje*, *təku*: *de sŋ* *ga* '*žje* '*puo*l *na* *těre:ni* *k'la:t* ...*ə*... '*Jəs* *sŋ* '*lietu*, *se s'po: unem*, *əŋkrjet* *sŋ* '*bi: u*'*tu:u* *kəle* *pə* *səse:idi*, *pa spes'ti:jo* *pə'si:čja* '*u:ejn*, *pa s've:de* *je* '*bi: u* *še* '*tak* *pə'ce:j* '*la: u* *fərski*, '*ne:j* '*je:mu* *vəlijk* *špi:exa* *nə'sjəp*. ...*ə*... *Ker u*ča:s *se je* *štu:* *za* *špi:ex*, *u*ča:s *sa* '*žienske* '*mi:rlə*. *Tu: k*le '*pərstu*'*ma:ma* *dəbi:elga*, *tri: pə*ste, *šti:r* '*pəste*, '*pi:et* '*pərstu*. *Gdō:r* *i* ... '*ki:ra* *j* '*mā:ta*, *de ga* *j* *zrēdj:ta*, *de j* '*bi: u* '*pi:et* '*pərstu* '*djebu*, *səve:ide*, '*ta:k* *j* '*bi: u* *zənim*... '*tu:u*t *gusp'u:di:ja* *zanəmi:ja*, '*nje*: *In smo se* '*xə:cal* ...*ə*... *pa je* ... *če se je* *gusp'u:di:ja* '*žje* '*puo*l '*tu:u*t *iss'ta:ra*ta, ...*ə*... *pa je* '*rjekla*: »*Ta:ke* *pə'si:če* *nə*'*bu:* '*vječ*, *ku bum* '*jəs* *admə:ta*,« '*nje*: ...*ə*... *Səve:de* *smo se* *smi:ja:l*, '*nje*: *To je* *ən* '*ma:t* '*xə:ca*, *ən* '*ma:t* *pa* '*re:is*, '*nje*: *No:*, '*puo*l *smo* ... '*tu:u*t *je* '*p'rješč* *pu'be:ignu*, '*puo*l *sŋ* *ga* *pa* *za* '*ri:ep* '*ra:jdu*, *sŋ* '*lietu* *za* '*ni:m*. *Je* '*šo: u* *u* ... *u* ... *iz* *vəsi:j*, *pa* *g* *d'r* *u:ugi* '*x'i:š* '*d'uo*l, '*jəs* *pa* '*kə* *za* '*ri:ep*, *de sŋ* *ga* '*puo*l *nə*'*za:j* *d'bəmu*, '*puo* *pa* '*kə* *də're:kt* '*nu:tə* *u* *š'ta:la*, *sma* *ga* '*kə* *u* *š'ta:l* *kla:l*.

Əŋkrjet *se s'po: unem*, *ku sma* *pəpə* '*na:m* *dəma: kla:l* ...*ə*... *Si je* *pa* '*su:əst* '*žjenu*. *Sa* *šlij* *na* *Gra:čka* '*g'uo*ra *x* *pu'r* *u:ok*. *In pə*'*spi:la* '*d'uo*l *pu* *x*'*ri:bi* *muzəka:nt*, *səve:de* *pa* '*d'uo*l '*mijm*, *g'lijx* '*mijm* '*na:še* *š'ta:le*. '*Mij* *se* *pa* *sp'ra: u*l*əmo*, *smo* *təst* '*ca:jt* *u* *svi:ja:ki* *b'lij*, *pa* '*ne:isma* '*ve:ijl*, *če sa* '*žje* *təgu*: *b'lijš*. '*Po:* *pa* *səve:ide* ...*ə*... *ška:rpa* *j* *b'la:* *še* '*ta:k* ...*ə*... '*jjeuše* *nəme:ist* *š'ka:rpe*, *urgəna:l* *bə'tu:onske*, '*nje*: *So* *b'le:* '*tijste* '*jjeuše*, *pa j* *b'lu:* '*tijst* ...*jə*... ...*jə*... '*ma:ŋka*ta '*ki:ra*, '*nje*: *Pa j* *s'ko:ču* '*ki:r*

'nu:ut̚, s̚v̚æde, in je 'ue:šla p̚s̚s̚i:ca. Pa u... P̚s̚s̚i:ca pa u... 'nu:ut̚ u g̚nu:j̚pca, 'puo: pa u g̚nu:j̚pca za 'ju:i. Jo pu'dje:rema d'ku:l, 'xi:ɛt̚ 'j̚z za'ku:ɔem, g̚ta:va je še 'ta:m 'ma:ɪ 'ue:j̚n gli:ɔala, 'xi:ɛt̚ kri: p̚rstre:ž̚eja, pa p̚ri:ɛde muz̚ka:nt. At 'ta:m pa ɹle:ɛe. »J̚b̚e:š̚ ɹk̚re:j, « s̚p̚'ri:ɛku, »če 'ne: 'ma: še 't̚iebe!« 'Puɔl se pa sme:ji:ja, pa sa š̚li:j̚ 'duɔl n̚p̚re:j. 'Na, in 'puɔl sma pa 'm̚i:t̚ti:ut̚ 't̚i:st̚ d'ba:rxal pa s̚pu:ɹcal, 'tku: de 'puɔl, ku sa na'za:j š̚li:j̚ smo pa 'ž̚i:ɛ'm̚i:ɹurg̚na:l, 'tku: de s̚p̚ še 'puɔli ɛn š̚ti:ɛfan 'pi:ɛt̚ 'da: u. S̚p̚'ri:ɛku: »Ze:j pa, če 'č̚i:ɛte pu'ča:kat, buɔte pa 'ž̚i:ɛ 't̚ɔ:x ɛn 'ma:ɪ p̚č̚i:ɛnga d̚bi:ɛl, « 'n̚je. In t̚ku: je bla ku'l̚i:na 'fe:rtik 'puɔl.

Otroška vragolija

'Ja:, 'tu: je b̚lu: pa t̚ku:u. 'Mu:ɔ̚ɛm pu'ue:j̚dat. 'S̚j̚estra 'M̚i:ma je b̚la: 'na:jsta-rej̚ša, pa j 'ku:xala. Sma 'm̚i:ɹ 'ɛn š̚pu:ɹ'xe:rt, 'ta:k'zi:ɔdan, pa j 'bi:u še 'tku:, ɛn 'ma:ɪ se je ka'dj:ɹ 'ue:j̚n, 'mi:sim, 'tu:t'nu:ut̚ pu't̚i:st̚i 'ku:ɹɹɹ'č̚mi, 'tku: de 'ž̚i:ɛ'ne:j̚si 'vi:ɔdu u d̚ru:k'ku:ɔt, 'n̚je, 'k̚je:ɹje 'ki:r. Pa je 'tku:le z̚ju:tri 'ki:rk̚ɛt̚ ž̚ga:n̚ke 'ku:ɹxala, pa je 'v̚ɔgla 'ja:j̚č̚ka 'nu:ut̚, 'n̚je. 'J̚s pa 't̚i:st̚ č̚ez 'uɔk̚ɹ š̚pe:ju, 'u:na 'ni:j̚'vi:ɔdla, če ja 'j̚s 'vi:ɔd̚n, 'n̚je. Pa s̚ve:de, je š̚la: 'ue:j̚n pu'd̚nu, 'j̚s pa 'xi:t̚ɹ 'nu:ut̚, pa ž̚li:ɛca s̚p̚ ž̚ 'je:mu p̚s̚t̚i:ma, s̚p̚ja 'ž̚i:ɛ u'ž̚epi'je:mu, 'xi:ɛt̚ 'ja:j̚ca 'ue:j̚n, pa g̚ri:ɛma za 'uɔg̚lam. 'Puɔl pa 'j̚st̚ ti:sta 'ja:j̚č̚ka ... 't̚i:st̚ s̚p̚ 'j̚s p̚rec pu'je:u, je b̚lu: p̚rec 'fe:rtik, 'n̚je. B̚res ... k̚ru:xa 'tku: 'ne:j̚b̚lu: ... ɛ... 'Puɔl s̚p̚ pa š̚pe:ju 'nu:ut̚, 'ku:ɹk̚ se bu 'ri:ɛt̚ala, 'ku:ɹk̚ bu 'ja:j̚č̚ka 'ue:j̚n d̚ba:ɹlala iž ž̚ga:n̚ku. In /SMEH/ 'ji:š̚e, 'ji:š̚e, 'ja:j̚č̚ka 'ne:j̚. 'N̚č, 'mu:ɔg̚l a je 'ri:ɛva z̚č̚i:ɛt̚ ž̚ga:n̚ke 'me:š̚at. 'Po: je pa t̚ki:st̚ na d̚ruɔb̚n 'me:š̚ala. Pa je pa 'tku: 'do:ɹk̚ 'me:š̚ala, 's̚ve:de 'ja:j̚ce 'ne:j̚b̚lu:. 'P̚ɛnu se ji 'č̚u:ɹd̚n z̚d̚i:ɹ, pa se je d̚ru:ɹgič, pa t̚ri:ɛkič t̚ki:st̚ n̚d̚j:ɹ, 'n̚je, 'puɔl je pa pu'š̚i:ɹnla, s̚ve:ɹde, de ta 'ma:ɪ 'pu:ɔp̚ 'tu: 'd̚i:ɹa, 'n̚je. 'Je, ɹčas je 'bi:u... je 'tu:ut̚ 'ka:š̚n š̚p̚j̚ɛk̚ 'v̚ɔgla 'nu:ut̚, al pa č̚i je ač̚vi:rke ta'p̚j:ɹa. ɹčas sma 'm̚i:ɹ 'k̚ɹ p̚rk̚a'je:n š̚p̚j̚ɛk̚, sma s 't̚i:st̚im zač̚i:ɹ. ɹčas 'ne:sma ta'p̚j:ɹ maš̚t̚i:ɹt̚ku:, ɹsaj p̚ɹ nas 'n̚je. Sa b̚li:j̚pa 'duɔb̚ɹ ač̚vi:rki, 'ne:j̚... je b̚lu:u 'tu:u 'k̚ɹ 'fa:j̚n. Sa na d̚bi:ɛl na're:j̚zale, pa če se je le'pu:u sta'p̚j:ɹ, je b̚lu: 'k̚ɹ 'fa:j̚n, 'n̚je. Pa j b̚lu: 'fa:j̚n, če s̚p̚ 'ki:rk̚ɛt̚ p̚ɹ 'l̚je:tu'ta: x'ra:ɹg̚ɹc, de s̚p̚ 'ki:rga 'xi:ɛt̚ s̚t̚iegnu 'ue:j̚n, pa sma š̚li:j̚s 'pi:ɛt̚ za 'uɔg̚lam, 'n̚je.

Viri in literatura

- KOLETNIK, Mihaela, Fonološki opis govora v Radencih, *Jezikoslovní zapiski* 6, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana 2000, 155–165.
- LOGAR, Tine, Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem, *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvačenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 29–33.
- *KARTA slovenskih narečij*. Karto priredila: Tine Logar in Jakob Rigler na osnovi Ramovševe Dialektološke karte slovenskega jezika, novejših raziskav in gradiva Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU. Besedilo: Tine Logar. Ljubljana 1993.
- NOVAK, France, Bučka (OLA 16), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrps-*

- skih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 139–145.
- OROŽEN, Martina, Šmarje pri Jelšah (OLA 18), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 157–163.
- RAMOVŠ, Fran, *Historična gramatika slovenskega jezika II, Konzonantizem*, Učiteljska tiskarna, Ljubljana 1924.
- Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov, *Slavistična revija* 3 (1950), št. 1–2, Ljubljana 1950, 16–23.
- *Kratka zgodovina slovenskega jezika*, Znanstvenoraziskovalni center SAZU (ponatis izdaje leta 1936), Ljubljana 1995.
- RIGLER, Jakob, Ribnica (OLA 14), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 125–132.
- SMOLE, Vera, *Govor vasi Šentrupert in okolice, Glasoslovje in naglas*, Magistrsko delo, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1988.
- Govor vasi Šentrupert in okolice, *Razprave – Dissertationes XIII*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1990, 257–273.
- Slovenska narečja in zanimivejši pojavi v razvoju kratkega vokalizma, *XXXIII. SSJLK*, Ljubljana 1997, 281–288.
- Fonološki opis govora vasi Šentrupert (SLA 262), *Jezikoslovni zapiski* 4, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana 1998, 73–88.
- ŠKOFIC, Jožica, Fonološki opis govora kraja Lom pod Storžičem (SLA 204), *Jezikoslovni zapiski* 6, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana 2000, 141–154.
- TOPORIŠIČ, Jože, Vokalizem moščanskega govora v brežiškem Posavju, *Dolenjski zbornik*, Novo mesto 1961, 141–163.
- Mostec (OLA 17), *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenskih i makedonskih govora, obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1981, 147–156.
- *Enciklopedija slovenskega jezika*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1992.
- ZEMLJAK, Melita, *Govor Lok pri Sevnici*, Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta, Maribor 1997, 285–305.
- *Govor Zabukovja nad Sevnico, Glasoslovje in naglas*, Magistrsko delo, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2000, 193–212.
- ZORKO, Zinka, Samoglasniški sestavi v narečnih bazah, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana 1994, 325–343.

Phonological Description of the Local Speech of Stržišče

Summary

The local speech of Stržišče (and the hamlet Loke) is a part of the Sevnica-Krško speech. This transitional speech from Posavje belongs to the Štajersko dialect and shows both older Dolenjsko and newer Štajersko features. Because of its unpredictable doublets for linguistic phenomena of the same kind, resulting from the present-day mixing of population from the neighbouring dialectal areas, this speech might be considered as a mixed one.

The quantitative opposition is still preserved but is gradually disappearing under the influence of the Štajersko dialects where the short stressed vowels are being lengthened. The influence of the Štajersko dialects caused the loss of the tonemic stress.

Besides the general Slovenian stress-shifts, the shift-back to the pre-stress vowels e and o ('kʷo:sa, 'sʲe:stra), and to the pre-stress schwa ('čʲe:bər) occurred as well in the local speech of Stržišče. This resulted in the loss of the stress pattern where the ending is stressed. Stress is also typical of all vowels before the primarily short stressed syllables ('dʲe:kle). In combination with a preposition or a prefix the long circumflex was shifted back for one syllable (met 's:abi, na'ri:ɛd] and in some words the primarily mobile stress became fixed on the analogy with the nominative case ('žʲe:lut 'žʲe:luda).

The vowel system consists of: the long stressed vowels: i:i:ɨ (with the positional variant [i:]), u:u:ɯ (with the positional variants [ü], [ü:ɯ], [iü:]), i:ɛ, u:ɔ, e:, o:, ie:, ɯo:, e:i (with the free positional variant [ä:]), a:, əɾ; the short stressed vowel ə and the short unstressed vowels: i, u, e, (o), a, ə. The syllabic sonorants are: ɭ, ʃ, ŋ, ɲ. There is no syllabic ɾ in this speech.

Quite frequently the vowels i, ɛ, o, ə become silent when in combination with a sonorant and in word-final position.

The consonant system consists of: the sonorants: ɯ, v, j, l, ʃ, r, m, n, [ŋ], and the voiced and voiceless consonants: p, t, c, č, k, b, d, g, f, s, š, x, z, ž. Peculiarities in their development are: ʎ > l; ń > j/n; in individual cases v > ɯ; the primary groups -tl-, -dl- and the -l participle of the masculine and feminine genders > l; l > ʃ before back vowels and in word-final position; the groups -dn- and -dl- > -gn- and -gl-; -tl- > -kl-; -tj- > -k-; -šč- > -š-; after the assimilation also -s- > -š-; the preposition z 'with' becomes ž in the instrumental case of the pronoun on 'he'; there are only individual instances where the groups -čre- and -žre- are preserved; a voiceless consonant before a vowel within a word may even become voiced, although this happens only rarely.